

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В ЄДИНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ

Проаналізовано процес інтеграції національних меншин в єдиний гуманітарний простір України та його особливості. Державну політику в цій сфері розглянуто як цілісну складну багатовимірну управлінську систему.

In this article the process of integration of national minorities is examined in the unique humanitarian space of Ukraine and his feature. A public policy in this sphere is examined as an integral difficult multidimensional administrative system.

Управління інтеграцією національних меншин (НМ) в єдиний гуманітарний простір України (ЄГПУ) є структурною складовою державної політики. Воно здійснюється, виходячи з національних інтересів України, передусім стратегічних позицій Української нації як титульної. Саме глибоке знання рідної культури, розуміння національної значущості зумовлюють повагу до духовних цінностей НМ. Інтеграція передбачає вироблення та реалізацію відповідного до концептуального, інституційного, фінансового, організаційного, кадрового забезпечення. Ситуацію ускладнюють низькі рівні загальногуманітарної культури, розуміння українських національних цінностей з боку НМ, культури співіснування НМ та титульної нації. Це зумовлює наявність кризових площин у ЄГПУ, підкреслюючи специфіку інтеграційних процесів.

Зазначеній проблемі приділили увагу О. Антонюк, В. Котигоренко, Л. Шкляр. В їхніх працях висвітлювалися світовий та вітчизняний досвід етнополітики, державна політика у цій сфері тощо [3; 10; 29]. Окремі аспекти цієї проблеми автор вже розглядав на прикладі АРК [17].

Однак спеціальні дослідження, які б розглядали особливості інтеграції НМ в ЄГПУ як складної цілісної управлінської системи, відсутні.

Об'єктом дослідження виступає інтеграція НМ в ЄГПУ. Предметом є особливості інтеграції НМ. Метою даної роботи як з'ясування особливостей управління та регулювання процесами інтеграції НМ в ЄГПУ, так і механізми оптимізації відповідної діяльності як цілісної інтегральної системи. Наукова новизна полягає в системному аналізі засад і механізмів управління (регулювання) інтеграцією НМ.

Починаючи з 1991 р., Україна формує засади та механізми

управління інтеграцією НМ з огляду на її етнобагатомірність. Дисперсна поліетнічність вимагає науково-теоретичних і прикладних зусиль для витворення гомогенної Української нації, системно консолідованої гуманітарними принципами, цінностями та цілями. Формування загальнодержавної ідентичності передбачає залучення до державотворчого процесу НМ. Їхня культурна самотність виступає пріоритетом при виробленні та реалізації стратегії державної політики поряд із включенням до процесу національної світоглядно-духовної консолідації. Наразі, складні ціннісно-сміслові комунікативні системи мають відмінне, почасти взаємовиключне, спрямування. На характерні гуманітарні міфологеми накладаються мовні, конфесійні, звичаєві конфлікти між титульною нацією та НМ, між самими НМ.

Особливістю розселення НМ є відносна дисперсність. Лише у п'яти районах АРК питома частка кримських татар перевищує 20 %: Білогірському, Радянському, Кіровському, Первомайському, Бахчисарайському. Водночас, в АРК мешкають 98,1 % кримських татар України. Компактність характерна низці НМ: 86,5 % гагаузів, 73,7 болгар, 43,9 молдован мешкають в Одеській, 96,7 угорців та 89 словаків – Закарпатській, 75,9 румунів – Чернівецькій, 34 % поляків – Житомирській областях. Складність управління інтеграцією НМ Південного регіону до ЄГПУ обумовлена місцевою специфікою: високим індексом етнічної мозаїчності населення (0,386, розрахований на основі індексу багатомовності Грінберга), наявністю значних іншоетнічних діаспор (крім українців принаймні ще 18 етносів), високою густиною населення, сезонними змінами в етнічному складі (особливості курортно-приморського регіону), компактним розміщенням НМ разом з характерною розбіжністю етнічних полів великих міст узбережжя (Одеса, Херсон, Миколаїв, міська агломерація південного узбережжя Криму) та сільських районів, історичною пам'яттю про депортації НМ, позбавлення прав на національні райони, релігійною неоднорідністю, активною міграцією, зокрема, з регіонів міжетнічних конфліктів, слабкою інтегрованістю НМ у гуманітарні процеси, близькістю Румунії, Молдови, Гагауз Єрі, ПМР, Болгарії, Росії, які є історичними батьківщинами НМ) [14, с. 50; 25, с. 30].

У середовищі НМ України, зокрема євреїв, німців, кримських татар, простежуються міграційні настрої (відповідно 52, 45, 40 %). Зауважимо, їхню слабкість в угорців (16 %). Соціологічний моніторинг 2001 р. визначив серед спонукальних до виїзду причин: прагнення повернення на Батьківщину – 24 %, міжнаціональні конфлікти – 1,8, мовні труднощі – 0,2 % [24 с. 264 – 269; 26, с. 362]. Українці, згідно із соціологічним дослідженням (8 – 14 вересня 2006 р., 2.012 респондентів старше 18 років у 24 областях України і Криму), прийняти у свою сім'ю готові: росіян – 44,3 %, білорусів – 18,6, євреїв – 8,3, поляків – 7,4, німців – 5,9, румунів – 5,3, циганів – 1,9 %. Моніторингове

опитування 2006 р. продемонструвало рівень національної дистанційованості населення України (шкала Богардуса). За винятком росіян та білорусів, українські громадяни не схильні пускати у свій особистий простір представників НМ. Помітне несприйняття НМ, які сповідують іслам (азербайджанців, арабів, турків, кримських татар – 5,9), тоді як щодо поляків 5, євреїв 5,2 бали [23, с. 304 – 306].

В основі розвитку культур НМ України – їхня інтеграція в державне, громадсько-політичне, культурне життя України на засадах патріотизму. Науково-методичне й кадрове забезпечення навчально-виховного процесу НМ у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ) реалізуються визначенням наукових основ організації навчально-виховного процесу, плановими науковими дослідженнями, програмами, підручниками, посібниками в перекладі з державної на мови НМ, регіональними науково-методичними центрами. Формується банк даних про мережу закладів освіти, їхнє навчально-методичне, матеріально-технічне, кадрове забезпечення; йде співпраця органів державного управління освітою з культурними, освітніми, педагогічними громадськими організаціями НМ; створюються науково-методичні установи, окремі структурні підрозділи науково-методичного забезпечення освіти НМ [4, с. 34 – 38]. Створено повноцінні умови національної ідентичності всіх НМ в освітній сфері.

Виступаючи 25 травня 2006 р. на першому засіданні ВР України V скликання Президент України В. Ющенко пообіцяв забезпечити мовні права НМ в ЄГПУ. Важливим він бачив мовно-культурне розмаїття. Поряд з державною мовою при здійсненні повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування можуть використовуватися мови НМ. Вони застосовуються і вивчаються в державних і комунальних навчальних закладах. МОН України доручили створювати умови для поглиблення їхнього вивчення. Освітні потреби НМ забезпечує розгалужена мережа ЗНЗ. На базі ЗНЗ працюють факультативи та гуртки з вивчення рідної мови, які відвідували понад 170 тис. дітей. При національно-культурних товариствах діяли 76 недільних шкіл. Разом у місцях компактного проживання НМ вивчалось 13 мов як предмети або факультативні курси: у Закарпатській області – угорська, Чернівецькій та Закарпатській – румунська, Донецькій та АРК – новогрецька, Львівській, Вінницькій, Хмельницькій, Житомирській та м. Київ – польська, Одеській – молдовська, болгарська та гагаузька, АРК – вірменська та кримськотатарська [12, с. 340]. У мережі ЗНЗ на 2006/7 навчальний рік було 1,305 російських, 91 румунський, 5 польських, 14 кримськотатарських, 7 молдовських, 71 угорський [16, с. 16]. Для розробки підручників залучаються і зарубіжні експерти.

Але це не задовольняє зростаючі потреби НМ. Тому в МОН АРК створено управління освіти кримськотатарською мовою. Зроблено кроки в напрямку підготовки фахівців для шкіл НМ на базі Київського, Волинського, Прикарпатського, Одеського, Таврійського державних

університетів, педагогічних університетів Києва, Дрогобича, Запоріжжя, Житомира, Одеси, Ізмаїла, Рівного, Рівненського інституту слов'янознавства. Разом з тим, відчувається нестача навчально-методичної літератури. До переліку видань навчальної літератури для ЗНЗ України на 2003-2004 рр. МОН України увійшло 80 книжкових найменувань інваріантної частини для ЗНЗ з російською мовою навчання, 29 – угорською, 22 – польською, 26 – молдавською, 20 – кримськотатарською, 6 – іншими. Середню вартість одного примірника підручника і посібника мовами НМ вдалося знизити з 8,73 грн у 2004 р. до 7,85 грн у 2005 р. [18, с. 15]. Створено нові навчальні програми з болгарської, гагаузької, російської мов. ЗНЗ з навчанням мовами НМ працюють за єдиною навчальною програмою з української літератури та відповідними підручниками [9, с. 91]. Білети з інтегрованого курсу літератури (рідної та зарубіжної) для ЗНЗ з навчанням мовами НМ польською, молдовською, румунською, кримськотатарською, угорською мовами, розробляються МОН АРК, управліннями освіти ОДА, Київської та Севастопольської МДА і погоджуються з МОН України (тексти завдань подавалися українською та рідною мовою до 20 квітня 2007 р.), російською – розробляються і затверджуються безпосередньо МОН України [15, с. 24 – 29].

Одним із завдань інтеграції є книговидання мовами НМ України. Держава заохочує підготовку, виготовлення і розповсюдження цих друкованих видань. Здійснюється залучення НМ до кращих здобутків української національної культури. Державна політика підтримки культур НМ у видавничій справі здійснюється через органи виконавчої влади із залученням національно-культурних товариств. Згідно з Порядком використання у 2007 р. коштів, передбачених у Державному бюджеті України для випуску книжкової продукції за програмою “Українська книга”, бюджетні кошти спрямовувалися на забезпечення випуску видань мовами НМ [2, с. 101-102].

На Підсумковій колегії МОН України 17 серпня 2007 р. відзначено доцільність упровадження системи двомовного вивчення різних предметів у ЗНЗ з навчанням мовами НМ, одночасне застосування мови НМ та української на уроках математики, природознавства, хімії, біології тощо [16, с. 16]. Місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування здійснюються заходи, спрямовані на виховання поваги до рідної і української мов.

Інтеграції сприяє співпраця органів влади з громадськими об'єднаннями НМ. Останніх у державі офіційно зареєстровано понад 1600. Рада представників громадських організацій НМ посилює роль громадського суспільства у виробленні єдності гуманітарного простору. Існують політичні партії НМ. Законодавство гарантує право громадян будь-якої національності для реалізації своїх прав та інтересів у сфері

національної культури утворювати об'єднання. Однак громадські об'єднання та церкви НМ за початкових стадій громадянського розвитку, низької легітимності державних інститутів можуть сприяти дезінтеграції. Тому влада зацікавлена у взаємодії з представницькими об'єднаннями НМ.

Завданнями органів державного управління та місцевого самоврядування є вироблення й реалізація державної політики у сфері міжнаціональних відносин, міграції, забезпеченні прав НМ України; управління, міжгалузева координація і функціональне регулювання; узагальнення практики застосування законодавства щодо НМ, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та забезпечення виконання; створення умов для вільного розвитку мов НМ, задоволення їхніх національно-культурних, освітніх потреб, розвитку етнічної самобутності. Органами влади готуються пропозиції з формування й реалізації державної політики щодо НМ, розробляються проекти Державного бюджету та Державної програми економічного і соціального розвитку України, Програми діяльності КМУ, інших державних програм, забезпечується їх виконання; вивчається та аналізується стан НМ України, тенденції їх етнонаціонального, культурного, мовного розвитку; розробляються поточні й довгострокові прогнози; забезпечується взаємодія органів влади; надається сприяння реалізації прав НМ; вживаються заходи щодо реалізації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин у частині забезпечення задоволення етномовних потреб НМ України. За участю КМУ створено міжкурядові комісії: Українсько-Словацьку з питань НМ, освіти і культури, Українсько-Угорську з питань забезпечення прав НМ, Змішану міжкурядову Українсько-Угорську з питань забезпечення прав осіб, які належать до НМ [3; 16].

У створенні системи інституційного забезпечення інтеграції важливу роль відіграли Фонд депортованих народів Криму, республіканська комісія у справах депортованих народів Криму, Міністерство України у справах національностей, міграції та культів (пізніше Державний комітет національностей та міграції), Республіканський комітет АРК у справах міжнаціональних відносин і депортованих громадян. 26 червня 2007 р. утворено Головне управління у справах національностей та релігій КМДА. Для залучення НМ АРК до процесу обговорення рішень утворено Міжнародну раду при РМ АРК як дорадчий, консультативний, експертно-аналітичний орган з метою попереднього розгляду питань, пов'язаних з реалізацією нормативно-правових актів органів республіканської влади АРК, національних прав та інтересів НМ, їхніх національно-культурних товариств. При Голові Рівненської ОДА створили Раду представників громадських організацій НМ. При Одеській ОДА створено Раду з питань міжетнічних відносин та етнонаціонального відродження і Раду сприяння розвитку української та інших мов і національних культур в Одеській області [17; 21, с. 7].

На АРК та МДА покладено виконання програм національно-культурного розвитку НМ в місцях їхнього компактного проживання. Це дозволяє місцевим органам задовольняти національно-культурні потреби НМ. АРК бере участь у забезпеченні міжнаціональної злагоди на своїй території. Місцеві органи виконавчої влади активно сприяють діяльності національно-культурних товариств, безкоштовно надаючи будівлі та споруди, які перебувають у державній і комунальній власності, для проведення національно-культурними товариствами культурологічних, освітніх, науково-просвітницьких заходів. Приміщення закладів культури і мистецтва регіонів надаються в безоплатне користування для проведення заходів громадськими об'єднаннями НМ. За підтримки місцевих органів влади в регіонах діють аматорські колективи НМ, фольклорні ансамблі, вокальні квартети, театральні студії, колективи солістів-вокалістів, читців-декламаторів. МДА сприяють відзначенню днів культури НМ, пам'ятних дат, релігійних та обрядових свят. Щорічно в різних містах проводяться дні національних культур (спільно з об'єднаннями НМ). Відбуваються презентації кінофільмів. Традиційним є проведення міжнародних фестивалів, телеконкурсів із залученням громадських об'єднань НМ регіонів [3; 17].

Створено умови для задоволення інформаційних запитів НМ. В ефірі НРКУ та Всесвітньої служби "Радіо України" започатковано щодобові програми мовами НМ. В інформаційних випусках Українського радіо, тематичних передачах, періодично надається інформація про діяльність національно-культурних товариств України, твори письменників, художні колективи національних меншин. Обсяг теле- і радіопередач мовами НМ засвідчує задоволення їх інформаційних потреб. Кількість годин на телебаченні, виділених ДТРК "Крим" на 2003 р. кримськотатарською мовою, становила 261 годину (2002 – 223,4), російською – 365, велися болгарською, грецькою; німецькою – 104, вірменською – 52. На Одеській ОДТРК телепередачі болгарською, гагаузькою, на Чернівецькій ОДТРК – румунською, єврейською мовами. Велосся мовлення угорською, німецькою, словацькою, ромською мовами. Мовами НМ (виключно та поряд з російською і українською) виходили газети та журнали. У структурі Держкомінформполітики працює Головна спеціалізована редакція літератури мовами НМ. Відносини між НМ висвітлюють газети та журнали регіонів, у т.ч. місцевих органів влади. Важливе місце займають власні друковані ЗМІ НМ. Вони мають стати одним з головних засобів поширення інформації про їхнє життя та інтеграцію в ЄГПУ [17; 25; 27].

На інформаційно-культурне забезпечення відродження і розвиток культур НМ Криму у Державному бюджеті 2007 р. передбачили фінансування у розмірі 571,9 тис. грн, відтворення культури НМ та фінансову підтримку газет мовами НМ – 2675 тис. грн, розселення та облаштування представників депортованих народів – 71,4 млн грн [28,

с. 111, 152]. У цілому, витрати України на переселення, облаштування та інтеграцію лише кримських татар в українське суспільство перевищили 2 млрд дол. [13, с. 91].

Серед пріоритетних напрямів КМУ визначив фінансування заходів щодо повернення та облаштування, завершення будівництва об'єктів соціально-культурного призначення та відповідних інженерних комунікацій, спорудження житла та забезпечення ним шляхом викупу та пільгового кредитування індивідуального житлового будівництва, надання земельних ділянок, залучення до приватизації майна державних підприємств та забезпечення зайнятості. Це стало підґрунтям інтеграції НМ в ЄГПУ. Активізовано діяльність з вирішення етнокультурних проблем репатріантів. Істотно збільшилися обсяги бюджетних коштів на ці цілі. РМ АРК постановила Республіканському комітету у справах національностей і депортованих громадян АРК забезпечити позачергове спрямування бюджетних коштів, які виділяються за програмою облаштування депортованих громадян, на завершення будівництва і введення в експлуатацію об'єктів електро- і водопостачання в усіх районах їхнього компактного проживання; погасити наявну заборгованість за компенсаційними виплатами за проїзд і перевезення багажу депортованим громадянам, які повернулися на постійне місце проживання в АРК [19, с. 45 – 47; 29, с. 95].

Соціальна адаптація НМ стала передумовою їхньої інтеграції в ЄГПУ. Серед переліку захищених статей видатків загального фонду Державного бюджету України на 2007 р. передбачили розселення та облаштування представників національностей, які були депортовані з України. Ці пропозиції профільного комітету закріплені Законом України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” [20, ст. 352; 1, с. 7]. У районах компактного проживання НМ є проблеми з водою, електроенергією, газифікацією, забезпеченням дорогами з твердим покриттям, житлом, робочими місцями. Проблема доступу НМ до земельних ділянок стала одним з найбільших чинників конфліктності. Тривало самозахоплення земельних ділянок кримськими татарами за ігнорування та підбурювання з боку Меджлісу. Президент України В. Ющенко доручив Секретаріату РНБО України підготувати і внести це питання на розгляд Ради. У Криму відбулося засідання робочої групи з відпрацювання й комплексного вирішення питань раціонального використання та охорони земель. РМ АРК веде роботу із забезпечення репатріантів ділянками землі для житлового будівництва й сільськогосподарської діяльності [10, с. 35].

Наростає релігійна активність НМ. Проявами негативу стали масові повалення православних поклінних хрестів у Східному Криму. З іншого боку, активно діють антиукраїнські об'єднання на кшталт “Слов'янського Союзу”. Слабкість державної влади, намагання протиставити титульну

націю та НМ, невирішеність соціально-економічних потреб останніх, ігнорування їхньої культурної, релігійної, мовної самобутності, створює сприятливий ґрунт для проявів тероризму. Неконтрольоване загострення міжетнічних протиріч, набуття ними збройних форм, може призвести до втрати територіальної цілісності держави. Хоча українське суспільство уникло небезпечного загострення гуманітарної напруги, йому властивий потенціал конфліктності. Відмінність політичних, культурних, соціальних, економічних інтересів титульної української нації та НМ, вплив сусідніх держав, підтримка ними сепаратистських угруповань, негативна пам'ять міжетнічних конфліктів посилює вибухонебезпечність ситуації.

Динаміка поширення ісламу сприяє утвердженню міфологеми щодо його небезпечності і необхідності консолідації для боротьби з цим явищем. Складність процесів відродження ісламу зумовлена особливостями його реінтеграції в доволі усталене православно-слов'янське середовище, сповнене низкою ксеностереотипів. Іслам виступає чинником етнічної мобілізації та панісламської ідентичності на Україні. У 1991 р. було створене Духовне управління мусульман Криму, яке встановило зв'язки з мусульманськими центрами в Туреччині (де започатковано підготовку кадрів мусульманського духовенства), Саудівській Аравії, інших державах [6, с. 16]. Власні національні церкви активно відроджують інші НМ України.

Складовою інтеграції є правове виховання НМ. Національні інтереси вимагають упровадження в їхню правосвідомість обов'язкових елементів суспільних відносин – дозволів, обов'язків, заборон. Має місце певна суперечність між звичаєвими традиціями НМ та засадничо іншою системою українського права. Правова культура регіону формується поряд з національним культурним полем, механізмами загальнодержавної ідентичності, єдиними політичним символами. Саме тому ефективність інтеграції зумовлена взаємоузгодженістю правової культури суспільства і НМ. Формування структурованої національної правової системи України впливає на процес становлення особистості. Тому її елементи (норми, цінності, практика, практика регулювання) включені до системи елементів ЄГПУ, формуючи ставлення НМ до інституту Держави, їхній юридичний статус, взаємини з органами влади України, фіксуючи їхнє місце в українському правовому просторі, регламентуючи його через сукупність правових ролей, які вирізняються соціокультурними характеристиками. Державою здійснюється системна діяльність щодо формування толерантності в суспільстві. Це засвідчує упровадження у навчальний процес ЗНЗ курсів, що сприятимуть підготовці учнів до життя в полікультурному середовищі, зокрема курсу за вибором “Розмаїття релігій і культур” упродовж 2007/08 навчального року [22, с. 33-34].

Серед причин високої конфліктогенності незадоволення низки політико-правових вимог НМ (офіційного визнання статусу НМ,

виокремлення корінних НМ, визнання їхніх представницьких органів, мов, установлення квоти в органах влади). Послаблення контролю з боку центральних органів влади в зонах протистояння сприяє розвитку тут тіньової економіки та криміналізації. Серед загроз Україні – локальні конфлікти та іноземний вплив у Закарпатті, Українській Бессарабії, Криму, Донеччині, Луганщині, Одещині, Харкові, територіальні претензії на Тузлу, Севастополь, Крим, Українську Бессарабію, Зміїний, шельф Чорного моря. В АРК 47,3 % мешканців, за даними одного з соціологічних досліджень, виступали за входження півострова до складу Росії. Серед кримських татар низька ідентифікація себе громадянами України – 9 %, тоді як усвідомлення приналежності до власного етносу – 50 %. Свій вплив на півострові посилює Туреччина, надаючи підтримку кримським татарам і розглядаючи їх “великою гілкою турецької нації”. Румунський парламент проголосив Північну Буковину і низку районів Одещини румунськими територіями. До російської влади неодноразово звертався З’їзд російських і російськомовних громад Криму. На поверхню піднято “русинство” [14, с. 50; 26, с. 360 – 362; 30, с. 64 – 67].

Зауважимо недосконалість управління інтеграцією НМ у регіональні гуманітарні процеси, зокрема недостатнє їх представництво в центральних та місцевих органах влади. Дисперсність розселення НМ ускладнює обрання їхніх депутатів. Установлення для НМ квот було використано під час виборів до ВР АРК у березні 1994 р. У серпні 1995 р. Міністерству юстиції України та Міністерству у справах національностей та міграції доручили створити робочу групу для вивчення статусу Меджлісу з метою його подальшого уведення в політико-правове поле України. Курултай висловив вимогу узаконити статус Меджлісу в правовому полі України як одну з пріоритетних. 27 березня 1998 р. Президент України створив робочу групу з підготовки пропозицій щодо облаштування депортованих кримських татар. У травні 1999 р. при Президентові України створено консультативну Раду представників кримськотатарського народу, до якої увійшли 33 члени Меджлісу. Для підвищення ролі товариств НМ у розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності при Президентові України створено Раду представників громадських організацій НМ. Згідно з оприлюдненими в травні 2004 р. даними, у структурах виконавчої влади АРК представники кримських татар обіймали 7 % посад, у депутатському корпусі – 14 %. На зустрічі з Президентом України В. Ющенком 5 травня 2005 р. представники Меджлісу вимагали збільшити етнічне владне представництво [3, с. 338; 11, с. 318 – 321; 13, с. 93-94].

Інтеграція НМ ускладнена неадекватністю нормативно-правової бази. Більш як два роки залишався без розгляду внесений КМУ до ВР України проект закону України “Про НМ в Україні”. Подібна ситуація була з законопроектами “Про концепцію державної етнопонаціональної політики

України”, “Про реабілітацію та забезпечення прав осіб з числа НМ, що зазнали репресій та були депортовані з території України”. Водночас підписано та ратифіковано низку міжнародних угод у цій сфері. Наявна широка нормативно-розпорядча база інтеграції різних рівнів, зокрема місцевих органів влади.

Чинником інтеграції НМ в ЄГПУ є співпраця української влади з Верховним комісаром ОБСЄ у справах НМ, який забезпечує моніторинг стану та сприяє вдосконаленню механізмів. Світова спільнота допомогла усунути втручання ззовні в українські справи. Уряд України питання стану НМ розглядав лише як внутрішні. Однак, їхня нерозв’язаність ускладнює міжнародне становище України і дає привід для втручання в її справи з боку сусідніх держав. Керівники держави (Президент, Прем’єр-міністр та Голова ВР України) 27 червня 1995 р. запевнили ПАРЄ в неухильному дотриманні взятих на себе зобов’язань. Це стосувалося провадження політики на основі Європейської рамкової конвенції про захист НМ та положень рекомендації 1201 (1993) ПАРЄ стосовно Додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини. Макс Ван дер Стул привернув увагу міжнародного співтовариства до проблем НМ, полегшивши залучення позабюджетного фінансування до відповідних державних та республіканських програм. Моніторинг становища НМ України дозволив зняти звинувачення в недотриманні їхніх прав. Відповідне національне законодавство України визнано прогресивнішим навіть порівняно з Єврейським [5, с. 14-15]. Україна взяла на себе правове зобов’язання дотримання Рекомендації № 1201 ПАРЄ (1993), за винятком визнання колективних прав на територіальну автономію, базовану на етнічних критеріях. Уряд України вжив заходів для нормалізації міжнародної ситуації навколо прав НМ. Досягнуті угоди передбачали підтримку вивчення мов і літератури НМ в Україні, моніторингу ситуації щодо забезпечення їхніх культурно-мовних потреб. Міжвідомчі угоди про співпрацю у сфері міжнаціональних відносин укладені з Росією, Молдовою, республікою Білорусь, Угорщиною, Литвою. 9 грудня 1997 р. Україна ратифікувала Рамкову конвенцію про захист національних меншин. 15 травня 2003 р. ВР України ратифікувала Європейську хартію регіональних мов або мов меншин стосовно білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської мов. На заходи з реалізації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин у Державному бюджеті 2007 р. передбачено фінансування у розмірі 963 тис. грн [7, с. 441, 453; 8, с. 23; 28, с. 152].

Отже, все вищевикладене дозволяє розглядати інтеграцію НМ як системоутворюючий чинник ЄГПУ. Це дозволяє розглядати відповідні дії органів державного управління та органів місцевого самоврядування як складну управлінсько-регуляторну підсистему. Серед чинників оптимізації останньої – застосування аналітико-синтетичних операцій, зокрема

системного аналізу та підходу, моделювання, прогнозування, планування. Це дозволить адекватно врахувати в управлінсько-регулятивній практиці особливості самого процесу інтеграції, визначити пріоритети державної стратегії в цій сфері, мінімізувати конфліктні ризики, локалізувати зовнішні загрози процесу та всій системі.

Існує необхідність узгодження курсу інтеграції НМ з державною політикою в мовній, конфесійній, освітній сферах, формування комплексної, системної державної гуманітарної політики, створення механізмів її реалізації на регіональному рівні.

Література:

1. Закон України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” від 19 грудня 2006 р. №489-V // Уряд. кур’єр. – 2006. – № 243. – 23 груд. – С. 7.
2. Постанова КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у Державному бюджеті України для випуску книжкової продукції за програмою “Українська книга” від 21 березня 2007 р. № 534 // Зб. урядових нормативних актів України. – 2007. – № 21-22. – 21 – 28 березня 2007 р. – С. 101-102.
3. *Антонюк О.В.* Основи етнополітики: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2005. – 432 с.
4. *Антонюк Р.І.* Коли кожний поважає всіх, а всі кожного. Проблеми національних меншин в умовах українського полікультурного аспекту // Гуманітарні науки. – 2006. – № 2. – С. 34 – 38.
5. *Волошин В.А.* Природа, характер та динаміка співробітництва України з інститутами ОБСЄ. – Автореф. дис. ... к.політ.н. / КНУ. – К., 2006. – С. 14-15.
6. *Григорьянц В.* О некоторых особенностях процесса возрождения ислама в Крыму (1989 – 1999 гг.) // Персонал. – 2001. – № 2. – С. 15 – 17.
7. Збірка документів Ради Європи, ратифікованих Україною. – К.: Фенікс, 2006. – С. 441, 453.
8. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої та регіональної демократії в Україні: Наук.-практ. посіб. / Упоряд. О.В. Бейко, А. К. Гук, В.М. Князев; За ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – К.: Крамар, 2003. – С. 23, 68-69.
9. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення шкільних дисциплін у 2007/08 навчальному році від 11 червня 2007 р. №1/9-361 // Інформ. зб. Мін-ва освіти і науки України. – № 19-21. – Липень 2007. – С. 91.
10. *Лшин А.В. Бернадський І.Г. Швець О.Б.* До питання щодо проявів етнополітичних суперечностей в Криму на сучасному етапі / За заг. ред. О.Г. Шевчука / Регіональний філіал НІСД. – Сімферополь: СФ НІСД, 2005. – 60 с.
11. *Котигоренко В.* Етнічні конфлікти і протистояння в сучасній Україні: політологічний концепт. – К.: Світогляд, 2004. – 722с.

12. *Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В.* Україна: проблема самоорганізації. – Т. 2: Десятиріччя суспільної трансформації. – К.: Промінь, 2003. – 464 с.

13. *Курбатов С. В.* Репатріація у контексті міжетнічних стосунків: кримські татари в Україні // Український соціум. – 2006. – № 2. – С. 89 – 96.

14. *Кривцова В.* Оцінка відчуття власної безпеки населенням Південного регіону в умовах вступу України до НАТО // Євроатлантикінформ. – 2005. – № 6. – С. 50 – 52.

15. Лист МОН України “Про порядок закінчення навчального року та проведення державної підсумкової атестації у загальноосвітніх навчальних закладах в 2006/07 навчальному році” від 9 січня 2007 р. № 1/9-1 // Фінансово-економічний вісник закладів освіти. – 2007. – № 2. – (лют.). – С. 29 – 49.

16. *Ніколаєнко С.* Якісна освіта – запорука самореалізації особистості: Тези доповіді Міністра освіти і науки України С. Ніколаєнка на Підсумковій колегії МОН України 17 серпня 2007 р. // Освіта України. Спецвипуск. – № 59(839). – 10 серпня 2007 р. – С.16.

17. *Омельчук В.В.* Механізми інтеграції етнічних спільнот Автономної Республіки Крим в єдиний гуманітарний простір України // Вісн. НАДУ. – 2007. – № 3. – С. 273 – 284.

18. Освіта України 2005. Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України у 2005 році та головні завдання на 2006 рік / Уклад.: К. М. Левківський, В. П. Погребняк, Д.Б. Панасович, А. К. Солоденько. – К.: Знання, 2006. – 150 с.

19. Постановление СМ АРК “О дополнительных мерах по обустройству и этнокультурному развитию депортированных граждан в Автономной Республике Крым” от 28 марта 2000 г. № 91 // Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці: Зб. документів (1998 – 2003) / Упоряд. Ю. Білуха, О. Власенко. – К.: Абрис, 2004. – С. 45 – 47.

20. Пропозиції Верховної Ради України до основних напрямів бюджетної політики на 2007 р. // ВВР України. – 2006. – 6 жовт. – Ст. 352.

21. Рішення Київської міської ради “Про утворення Головного управління у справах національностей та релігій виконавчого органу Київської міської ради (КМДА)” від 26 червня 2007 р. № 917/1578 // Хрещатик: Документ. – 2007. – Вип. 38 (385). – 25 (лип.). – С. 7.

22. Рішення Колегії МОН України “Про підсумки розвитку загальної середньої та дошкільної освіти у 2006/2007 навчальному році та завдання на наступний навчальний рік, спрямовані на виконання законодавства України щодо функціонування та розвитку освіти” від 17 серпня 2007 р. // Освіта України. Спецвипуск. 2007. – № 59 (839). – 10 серп. – С. 33-34.

23. *Рязанов Л.* Вплив релігійної та конфесійної ідентичності на етнонаціональну толерантність / інтолерантність // Українське суспільство.

1992-2006. Соціологічний моніторинг / За ред В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – С. 299 – 309.

24. *Стадніченко О.І.* Конфліктні елементи у міграційній сфері сучасних українсько-російських міждержавних відносин // Проблеми національної безпеки України в умовах сучасного розвитку України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 15 вересня 2006 р. – К.: МАУП, 2006. – С. 264 – 269.

25. *Табачник Д.В., Попов Г.Д., Пилипенко Т.І.* Національні меншини України: етнокультурний вимір. – К.: Етнос, 2007. – 152 с.

26. *Тимошенко Ю.О.* Українська державність очима етнічних меншин // Рік Республіки Польща в Україні: Наук.-презент. альм. – К.: Загальновоїнська спілка України, 2006. – С. 358 – 365.

27. Фінансування Державного бюджету України. Додаток № 2 до Закону України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” від 19 грудня 2006 р. № 489-V // ОВУ. – 2006. – № 52. – С. 52, 111.

28. *Чілачава Р., Пилипенко Т.* Деякі аспекти реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин України // Міжнаціональні відносини і національні меншини України / Упоряд.: Р.Ш. Чілачава, Т.І. Пилипенко; За ред. Р. Чілачави. – К.: Головна спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин, 2004. – С. 160 – 184.

29. *Шкляр Л.* Вітчизняна етнополітика: уроки та перспективи // Україна дипломатична: Наук. щорічник. – Вип. 7. – К., 2006. – С. 69 – 102.

30. *Donaj Ł.* Polityka bezpieczeństwa niepodległej Ukrainy. 1991 – 2004. – Łódź: Wyższa szkoła studiów międzynarodowych w Łodzi, 2005. – 239 s.

Надійшла до редколегії 31.05.2008 р.